

armadi, s katero je hotel braniti pravico do namestništva. Stranka umorjenega Pizarra se je pripravljala na boj, kar pride španski namestni kralj Krištof Vaca de Castro, katerega je vlada poslala, ko je zvedela o pobitju starega Almagra. Namestnemu kralju se je uprl Almagro mlajši, a bil je v vojski zmagan in v Chusei na javnem trgu ob glavo dejan. — Vidite tedaj: Kdor za meč prime, z mečem bode končan; krivično blagó nima téka. Bog užé na tem svetu dostikrat tépe silovito dejanje. — Pizarro in Almagro sta oba umrla silne smrti.

M. M.

Henrik I., ptičar.

Bilo je 918. leta, da so nemški plemenitniki po Konradovej smrti izvolili saskega vojvodo Henrika za kralja. Poslanci, ki so šli na Sasko k Henriku, da bi mu to veselo poročilo prinesli, našli so ga v gozdu, ko je ravno ptiče lovil. To je bil povód, da mu so poznejši zgodovino-pisci nadéli priimek: ptičar. A mnogo pristojniše bi bilo, da bi mu bili dali priimek „Veliki,“ kajti on je propadlo Nemčije povzdignil v manj nego dvajsetih letih do prve moči krščanstva. Prva skrb mu je bila, da bi kraljevo oblast novič utrdil nad vso Nemčijo.

Henrik se ni vladal celih pet let, ko so Magjari po starej navadi pridrli na Sasko 924. leta ter takó razsajali, da je cloveka strah in gróza povedati. Kamor koli so prišli, povsod so neusmiljeno morili in požigali. Materam so iz naročja otroke trgali in jih pred njih očmi na kosce razsekavali. Kakor pravi divjaki jézdili so na malih in hitrih konjičih, ter niso poznali druge obleke kakor kozuhovino ubitih živali. Polja niso obdelovali; živeli so v šetorih kakor cigani, a branili so se s surovim mesom in kobilnim mlekom. Ni minulo leto, da ne bi bili zdaj jedno, zdaj drugo deželo oplénili ter mnogo ljudi v sužnost s seboj odpeljali na Ogersko. Henrik take surove, razbojniške druhali ni mogel kar na mah užugati, a vender se mu je posrečilo, da je jednega njih glavnih vojvod živega vjel. Magjari bi bili radi s čistim zlatom odkupili vjetega kneza, ali modri Henrik jim ga ni hotel izročiti, kajti želel je, naj mu bode porok za stalni mir. Ali zamán; surovo ljudstvo v to ni hotelo nikakor privoliti. Po dolgem pogajanju so Magjari obljubili, da jih devet let ne bode na Sasko, ako jim nemški kralj za ta čas hoče vsako leto davek plačevati. Henrik je bil zadovoljen, a Magjari so odslej le po južno-nemških krajih divjali. (924. l.)

Devetletno primirje je Henrik jako modro porabil. Sprevidel je, da Sasem manjka dobro utrjenih mest, v katera bi se pred sovražnikom umikali, in da jim za boj proti Magjarom treba konjиков. Sasi so takrat še po starej nemškeje navadi bivali raztreseni vsak sredi svojega zemljišča; utrjenih mest na Nemškem sploh še ni bilo mnogo razven ob Dunavu in Renu, kjer so nekdanj Rimljani živeli. Jediní kraji, na katerih se je časi nekoliko več ljudi shajalo, bile so škofijske in župne (farne) cerkve, samostani ter kraljevi in knežji gradovi. Tu so se po malem jeli naseljevati trgovci in obrtniki, in od dne do dne se je bolj razvijalo mestno življenje. Taka mesta je dal Henrik razširjevati in zagrajati s trdnim zidovjem ter je sèzidal nekoliko čisto novih trdnjav, kakor n. pr. Kvedlinburg in Goslar. Da bi sasko ljudstvo privadil mestnemu življenju, ukazal je vsacemu devetemu kmetu, da se je moral v mesto preseliti, v tem, ko mu je ostalih osem sosedov moralo polje obdelovati. Tudi je zapovedal, da se mora tretjina vseh pridelkov shraniti v mestne žitnice za kako silo, ob katerej bi vsi prebivalci morali zapustiti svoje kmetije in se preseliti v mesto. Sodnijske razprave, sejmi in sploh vsi ljudski shodi so odslej morali biti v mestih. Zaradi teh velevažnih naprav, imenovali so Henrika tudi ustanovitelja mest. Da bi imel večje število konjиков, morali so si vsi njegovi vasali ter tudi imoviti samostalni kmetje omisliti konja in železno vojaško opravo.

V tem je minulo devetletno primirje in magjarski poslanci so zopet prišli po davek. Ali Henrik, ki se je dobro pripravil za vojsko, ni ga jim hotel dati. Poslanci so se vsi razkačeni vrnili preko meje, ojunačeno ljudstvo pa je garjevega psa vrglo za njimi, rekoč: „evo vam davka!“ — Zdaj so Magjari zopet prilomastili na Sasko ter se razkropili po vsej deželi, koder so neusmiljeno plénili in pustošili. Ali Sasi so se bili umaknili v utrjena mesta, a Henrik je z izurjeno vojsko čakal pri Meziboru, kjer je sovražnike do dobrega premagal. Osupeli Magjari so se kar obrnili ter na svojih konjih tako hitro bežali proti dómu, da jih zmagovalci niti dohiteti niso mogli. Pustili so svoj tabor, v katerem je Henrik našel mnogo nakupičenega plena in veliko število vjetnikov, katere je osvobodil in jih izpustil na njih dom. Od vseh krajev širne Nemčije je donela slava zmagonosnemu kralju Henriku, a Magjarov ni bilo več na Sasko. — Ta krvava bitka se je vršila v postu, štirnajst dni pred veliko nočjo v dan 15. marca 933. leta pri vási Keuschbergu ne daleč od Mezibora.

Takój prihodnje leto (934) je imel Henrik vojsko zoper Dance, ki so pogostoma prihajali čez mejo ropat in pustošit vse kraje do reke Labe. Henrik jih je premagal ter šel za njimi na Dansko, kjer je med reko Eidero in Slijo ustanovil šlezviško mejno grofovino.

Naposled se je Henrik napravljal celó v Rim, ali zaradi bolehnosti je moral to potovanje odložiti. V jeseni 935. leta ga je na lovu zadel mrtud, in da-si slavni kralj ni takój umrl, spoznal je vender, da mu ni več dolgo živeti in jel se je pripravljati za smrt. Še jedenkrat je sklical državni zbor, v katerem je svojega najstarejšega sina Otona zbranim plemenitnikom priporočil za kralja, in kmalu potem je umrl v dan 2. julija 936. leta v šestdesetem letu svoje dóbe. V samostanu Kvedlinburgu, katerega je on sam ustanovil, shranili so njegovo truplo.